

Undervisningsopplegg til skoleprogrammet

KLIMAKS:

KLIMA, MILJØ OG MENNESKERETTIGHETER

Klimakampen har nådd et klimaks. Klimaendringer og forurensing straffer de fattige, og selv naturvernere kan ende med å la sin kamp gå utover sårbare lokalsamfunn. Sosiale retter og ytringsfrihet er begge truet i miljøkampen.

Klimaendringene bringer med seg et budskap om dommedag. Vi får høre at det skjer store ting der ute, som du og jeg kan gjøre lite med, og det kan gjøre oss apatiske – men samtidig redde. For klimaendringer er knyttet til våre menneskerettigheter; retten til vann, mat, helse, bolig og utvikling. Økende ekstremvær og naturkatastrofer som følge av global oppvarming, er en trussel mot menneskers tilgang på mat og trygghet og et sted å bo.

Men klimaendringene bringer også et budskap om muligheter og pågangsmot, en dommedagsoptimisme og tro på menneskets evne og vilje til å gjøre positive forskjeller i samfunnet. I dette skoleprogrammet ser vi på hvordan klimaendringer og menneskerettigheter henger sammen gjennom tre ulike filmer: THANK YOU FOR THE RAIN, PLASTIC CHINA og THE RIVER BELOW.

Som lærer avgjør du om du benytter deg av hele eller deler av undervisningsopplegget til hver film. Av erfaring vet vi at elevenes utbytte av filmene er langt større dersom de arbeider med dem enten før visning, etter eller begge deler.

God film!

THANK YOU FOR THE RAIN

Filmomtale

Mange bekker små kan redde kloden

I fem år har filmskaper Julia Dahr fulgt den kenyanske bonden Kisilu og hans familie gjennom oppturer og nedturer. Klimaendringer truer familiens levebrød og regionens økologiske balanse, og stadig flere tvinges til å forlate sine familier for å arbeide i storbyen. Regnet kommer, og med det følger også en sterk storm som river ned flere av husene i området. Men til tross for de store ødeleggelsene, mister ikke Kisilu og familien håpet.

I den inspirerende dokumentarfilmen THANK YOU FOR THE RAIN, tar Kisilu kameraet i egne hender. Han dokumenterer livet til familien og landsbyen, og viser hvilke skader klimaendringene har ført til. Publikum kommer svært tett på Kisilu – både som far, samfunnsleder og utrettelig klimaaktivist med et globalt perspektiv. Etter flere reiser rundt om i verden for å fortelle om lokalsamfunnets utfordringer, returnerer han til Kenya med nytt mot. Og til tross for å ha møtt motstand i form av arroganse og tungrodd byråkrati, fortsetter Kisilu sitt storstilte forsøk på å gjenopprette balansen ved å plante flest mulig trær i nærområdet.

Læringsmål: Å lære om sammenhenger mellom klimaendringer og menneskerettigheter

Før filmen – dag 1:

Del klassen inn i grupper på 3- 4 elever. Skriv ut avisartiklene til gruppene etter behov eller bruk gjerne pc der de kan søke opp linkene selv.

Før filmen – dag 2:

Elevenes presentasjoner (5 min per gruppe, til sammen 30 min)

- Elevene presenterer det de har funnet ut.
- Hvis det er tid, diskuter gjerne de ulike temaene eller velg ett av dem (15 min).

Under filmen

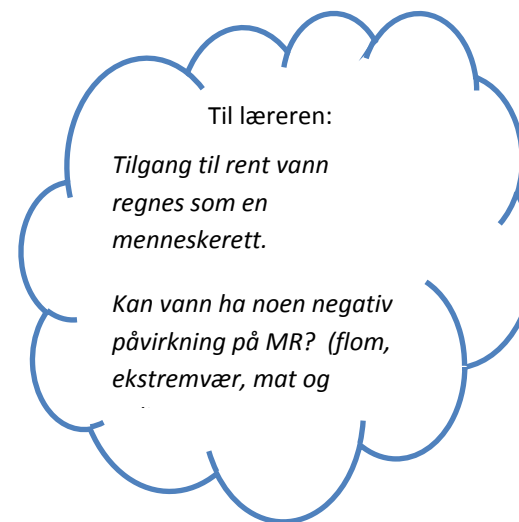
Del ut spørsmål til å reflektere over under filmen.

Etter filmen

Plenumssamtale (20 minutter). Rydd pultene til side og sett alle stolene i en ring. Ingen har med mobiler eller pc. Lærer leder diskusjonen

- ❖ *Hva synes dere om filmen? Hva tenker dere nå at klimaendringer har med menneskerettigheter å gjøre? Gå gjennom refleksjonsspørsmålene fra «under filmen».*
- ❖ *Hvordan kan du eller andre unge bli hørt i en sak du er opptatt av? På hvilke måter kan du engasjere deg hvis du ønsker å gjøre en positiv forskjell i samfunnet?*

Etter plenumssamtale er det gruppeoppgave om engasjement. Del inn i grupper på 3-4.

VANN!

En varmere og våtere Bergenssommer, flom og ekstremnedbør løfter oss til et nytt rekordår på statistikken. Les gjennom de to avisartiklene og diskuter spørsmålene i grupper.

- A. I «Jeg er lei av deg Bergen» (finner du her: https://www.bt.no/btmeninger/ps/i/1LmeK/Jeg-er-lei-av-deg_-Bergen) møter du en jente som synes det har vært nok regn i Bergen i sommer. Hva har flere regnværsdager i Bergen med klimaendringer å gjøre?
- B. I «Bønder på Vestlandet fortviler» (finner du her: https://www.nrk.no/rogaland/bonder-pa-vestlandet-fortviler-_store-avlinger-gar-tapt-1.13627796.) møter du bønder som er redd for at avlingene går tapt på grunn av økt nedbør. Hva har klimaendringer med menneskerettigheter å gjøre? Kan vann ha noen negativ påvirkning på menneskerettigheter? (Tips: Søk på FNs verdenserklæring om menneskerettigheter hvilke rettigheter kan være relatert til klimaendringer?)
- C. **Hjemmeoppgave:** Intervju dine besteforeldre eller en nabo som har «levd en stund». Hvilke klimaendringer har de lagt merke til siden de var små? Skriv opp noen stikkord eller ta opptak med film/lyd med mobilen og presenter for klassen neste time (tips: Husk å si til den du intervjuer hva du skal bruke det til og at du får lov av dem).

Hvis tid gjør forberedelse til hjemmeoppgave i grupper: Diskuter med de andre i gruppen hvilke spørsmål du kan stille i intervjuet og sett opp minst fem spørsmål. Jobb gjerne 2 og 2 om hjemmeoppgaven.

OPPGAVE TIL THANK YOU FOR THE RAIN – UNDER FILMEN

D. Refleksjonsspørsmål

Hvordan blir Kisilus families menneskerettigheter påvirket av klimaendringene?

Hva motiverer Kisilu til å gjøre en positiv forskjell i samfunnet?

Hva synes konen til Kisilu om arbeidet han gjør og hvorfor endrer hun mening etter hvert?

Hva gjør politikerne for å hjelpe Kisilu og andre i hans situasjon?

OPPGAVE TIL THANK YOU FOR THE RAIN – ETTER FILMEN

Nå har dere sett filmen THANK YOU FOR THE RAIN. Dere kan se hvordan det går med Kisilus arbeid nå på <http://www.thankyoufortherain.com>.

- E. Hvem er Julia Dahr? Hva motiverer henne å jobbe til å gjøre en positiv forskjell i samfunnet? Søk på Julia Dahr og finn ut mer om selskapet hun har startet. På hvilken måte jobber hun for å engasjere seg i samfunnet?
- F. **Hjemmeoppgave.** Ta kontakt med en politiker via Facebook i din kommune, fylket eller på Stortinget. Spør hvordan de jobber for å redusere klimagassutslipp der du bor.

Alternativt kan du skrive et kort avisinnlegg eller lag en kampanje i sosiale medier (snapchat/instagram/facebook eller lignende) der du vil få frem en sak du er opptatt av.

Hvis tid gjør forberedelse til hjemmeoppgave i grupper: Diskuter med de andre hvordan du kan engasjere deg i samfunnet, hvilke saker kan det være er du opptatt av? Hvorfor/hvorfor ikke engasjere seg?

PLASTIC CHINA

Filmomtale

Lille Yi-Jie i plashavet

Den berømte «plasthvalen» åpnet manges øyne for miljøfaren som plast utgjør. Kina er verdens største importør av plastavfall. Nærmere 30 byers økonomi er bygget opp rundt prosesseringen av dette søppelet. Det er på et gjenvinningsanlegg i en av disse byene at vi treffer elleve år gamle Yi-Jie, som arbeider med å samle sammen plastsøppel og dytte det inn i maskiner som skjærer det i biter, smelter det om og omdanner det til nye salgsvare. Yi-Jie skulle egentlig ha begynt på skolen for lenge siden, men likevel tilbringer hun hver dag vassende rundt i en ørken av plastikk. For som hennes drikkfeldige far Peng sier det: «Det finnes ikke penger, og det finnes ikke noe alternativ.»

Den prisbelønte flue-på-veggen-dokumentaren PLASTIC CHINA er en hjerteskjærende film om livet på nederste trinn av det globaliserte forbrukersamfunnet, som demonstrerer at begjæret etter de nye og glinsende salgsvarene som holder dette maskineriet i gang ikke er noe mindre i Kina enn i det velstående Vesten.

Læringsmål: Økt bevisstgjøring rundt sammenhenger mellom eget forbruk og forbrukeransvar med tanke på menneskerettigheter og klimaendringer.

Før filmen- Dag 1

Klassen gjør påstandsovelsen vedlagt.

Denne filmen tar opp problemstillinger rundt ulike ting du og jeg bruker hver dag fra vi står opp om morgenen og til vi legger oss om kvelden. Det handler om hva vi spiser, hva vi kaster, hvordan vi forflytter oss og rett og slett hva vi bruker tiden og pengene våre på. Det er også knyttet til hverdagsvalg. Hva kan du gjøre? Hva vil du gjøre? Påstandsovelsen kan derfor egne seg for å se på om det er holdningsendringer i klassen etter å ha sett filmen. Har svarene i diskusjonsøvelsen endret seg før og etter filmvisningen?

Avslutt med å dele ut hjemmeoppgaven.

Under filmen

Refleksjonsoppgave: perspektivtaking.

Etter filmen

Plenumssamtale (20 minutter). Lærer leder diskusjonen

- ❖ Hva har plast med menneskerettigheter å gjøre?

Sett på filmen (5 min) Hva er plast laget av?

<https://www.nrk.no/skole/?page=search&q=&mediald=11661>. For å gjøre filmen litt mer spennende går det an å be dem gjette når den er laget på slutten (se etter tegn gjennom filmen som kan avsløre det).

- ❖ Hva har plast med klimaendringer å gjøre? (5 minutter). (tips til lærer: Plast er laget av olje og gass. Man bruker to kilo olje for å produsere en kilo plast, <https://www.tu.no/artikler/5-sporsmal-om-gjenvinning-av-plast/235403>).

Etter plenumssamtale er det gruppeoppgave om engasjement. Del inn i grupper på 3-4.

Gjør diskusjonsøvelsen en gang til for å se om holdninger og argumentasjon har endret seg etter filmvisningene. Da kan du nok korte ned litt på tiden (ca. 30 minutter).

OPPGAVE TIL PLASTIC CHINA- FØR/EVT. ETTER FILMEN

Diskusjonsøvelse til PLASTIC CHINA

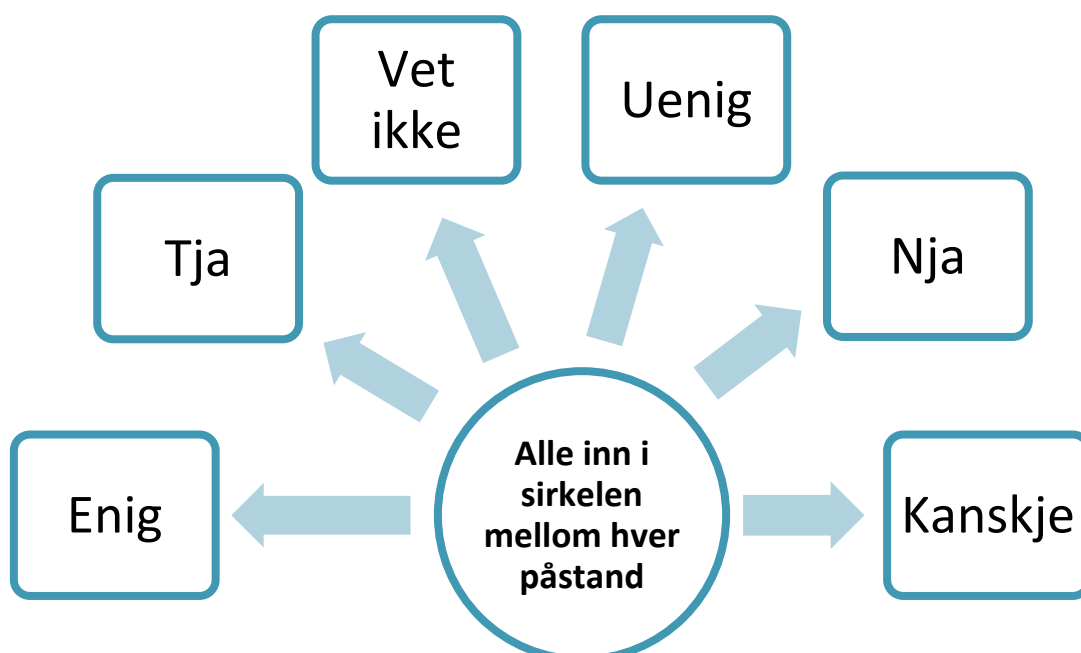
Tid: 60 min Du trenger: 6 A4-ark, en sprittusj

Diskusjonsøvelse

Rydd pultene inntil veggene, klistre opp A4-ark med standpunktene slik som anvist nedenfor. Alle starter i midten av ringen mellom hver påstand som diskuteres. Alle elevene må plassere seg. Lærer leder diskusjonen med å høre argumenter fra hvert av standpunktene. Diskusjonen kan også polariseres ved å fjerne enkelte av standpunktene.

Påstandene:

1. Jeg er flink til å sortere bosset i papir, plast, glass og kompost.
2. Jeg spiser mat jeg synes er god og bryr meg ikke om hva den er laget av eller hvor den kommer fra.
3. Norge bør umiddelbart stanse all olje- og gassvirksomhet.
4. Folk må ikke miste jobben i olje- og gassvirksomheten.
5. Dyr er til for å spises
6. Det bør være fengselsstraff for å kaste søppel i naturen.
7. Det kommer til å gå bra i fremtiden.
8. Det er greit at noen få mennesker lider for at mange skal ha det bra.
9. Det er lite jeg kan gjøre for å forhindre klimaendringer.
10. Demokrati er det beste systemet til å håndtere klimaendringene.

B. Hjemmeoppgave til Dag 2. Dagen før du ser filmen later du som at det ikke finnes noe sted å kaste bosset ditt. Du må derfor putte det i lommen i stedet for å kaste det i bosset hver gang du har noe du skal kaste. Når kvelden kommer ser du på bosset, tar en snap og sender til vennene dine eller legger ut på et annet sosialt medium. Hvor kommer alle tingene du bruker hver dag fra? Og hva skjer med tingene når er ferdig med å bruke dem?

C. Gå inn på plasticchina.org og se på bildene. Prøv å finne ut hvem Yi-Jie er. Hvem er Kun? Velg en av disse to personene som du vil følge spesielt i løpet av filmen. Du skal da vie ekstra oppmerksomhet til den personen, hans/hennes opplevelser og hvilke erfaringer han/hun gjør i løpet av filmen.

OPPGAVE TIL PLASTIC CHINA - Under filmen

Navn på hovedperson:

Hva er de bekymret eller redd for?

Hvilke menneskerettigheter er tilstede/ikke tilstede for Yi-Jie og Kun?

OPPGAVER TIL PLASTIC CHINA- ETTER FILMEN

Gruppeoppgave:

- D. Snakk om hjemmeoppgaven. Alle får fortelle. Hvor mye boss hadde du i løpet av en dag? Hva tenker du om det? (20 min) Var det noe som overrasket deg?
- E. 2. august i år var dagen da vi har brukt opp alle jordens ressurser for ett år, dette kalles for Earth overshoot Day. Det betyr at vi resten av året bruker naturressurser som jorden bruker lenger enn ett år på å gjenopprette - med andre ord overtrekker vi naturkontoen ([wwf.no](http://www.wwf.no)). Hvert år kommer denne dagen tidligere og tidligere. For 15 år siden var datoen i oktober.

Når kommer din Earth overshoot day? Ta testen her:

<http://www.footprintcalculator.org/> Sammenlign svarene dere får. Diskuter: Hva er det som gjør at dere slår ut slik tror du?

- F. Idé for utflukt: Plasthvalen

I januar 2017 strandet en 6 meter lang gåsenebbhval på Sotra. Den var utsultet fordi mage og tarm var tilstoppet av over 30 plastposer og plastflak. Hva er det som skjer med havet? Besøk utstillingen "Plasthvalen" på Historisk museum, Haakon Sheteligsplass 10

THE RIVER BELOW

Filmomtale

Menneskerettigheter, dyreververn og etikk i Amazonas

Marinbiologen Fernando Trujillo er ekspert på dyrelivet i Amazonas, og Richard Rasmussen er programleder for et populært tv-program på National Geographic Channel. De to er hovedpersonene i denne dokumentaren om kampen for å hindre utryddelsen av amazonasdelfiner – eller «boto» som de kalles i Brasil. Problemet er at de rosa delfinene brukes som agn i jakten på en type malle som går under navnet «moto», og når Rasmussen sender et opptak av fiskere som slakter en gravid delfin, setter det sinnet i kok hos både tv-publikummet, fiskere og byråkrater over hele Brasil.

A RIVER BELOW er en åndelig oppfølger til Louie Psihoyos' populære og opprørende THE COVE fra 2009, men går ett steg lenger: For ved siden av å være en film om den meningsløse nedslaktingen av de rosa elvedelfinene, spør Mark Griecos dokumentar hvor langt aktivister og dyrevernerne kan gå – og hva slags midler det er legitimt å bruke – i kampen mot utryddelsen av dyrearter.

Læringsmål: Økt bevisstgjøring rundt kompleksiteten i forholdet mellom mennesker og miljø.

Før filmen

Gruppeoppgave. Gå sammen 3-5 elever. Valgfri, min. 45. minutter.

Under filmen

Refleksjonsoppgaver

Etter filmen

Plenumssamtale (10 min).

- Hvordan jobbet Richard for å få frem sitt syn? Hvilke negative konsekvenser hadde det for lokalsamfunnet?
- Hva er fordeler og ulemper ved å bruke media som påvirkningskanal?

I filmen A RIVER BELOW vektlegger Richard at lokalsamfunnet må endre inntektskilde og ikke være avhengig av utrydningstruede delfiner for å skaffe mat til familiene sine.

Hvor lett er det å endre på ting i samfunnet der du bor?

-

Lag debatt i klasserom (valgfri, minimum 30 min). Diskuter påstanden «Norge må fortsette å sikre tilgangen til olje og videreutvikle oljevirkksomheten».

Del ut rollekort i klassen. Da får alle tildelt et perspektiv på saken, og det går an å teste ut ulike synspunkt som er annerledes fra hva du måtte ha selv/evt. om du ikke har ett.

Rollekortene kan gjerne være hemmelige, slik at det er opp til elevene å finne ut hvem som har fått hvilken rolle i debatten.

Etter debatten spør: (5 min):

- Hvilken rolle fikk du i debatten? Er du enig? Har ditt personlige syn på oljeboring endret seg gjennom debatten?
- Hvilket politisk parti tror du passer best med ditt rollekort?

OPPGAVER TIL THE RIVER BELOW FØR FILMEN

Gruppeoppgave.

- A. Dere er en vennegjeng som har vært på leirskole og besøkt en ulvegård. Etter dette har dere blitt veldig opptatt av at ulver er en utrydningstruet art. Dere søker informasjon på nettet og finner at «Sykdom, ulykker og påkjørsler kan skje, men den viktigste dødsårsaken hos ulv i Skandinavia er jakt (Miljostatus.no).»

Dere ønsker å lage en ny lov som sier at det ikke er lov å jakte på ulv.

Lag en plan for hvordan dere kan gå frem for å få oppmerksomhet om saken, for å bli hørt og for å fremme en lovendring? Hvem må dere snakke med? Har det noen negative konsekvenser om ulv ikke jaktes?

OPPGAVER TIL THE RIVER BELOW UNDER FILMEN

B. REFLEKSJONSSPØRSMÅL

Hvem sier: «We are killing our planet, every single species». Hva mener han med det?

Hvem sier: «It might be a trap and we're the bait». Hva mener han med det?

Reflekter over hvem som er helter, ofre og skyldige i filmen.

Reflekter over funksjonen til TV-programmet og til selve filmen du ser.

OPPGAVER TIL THE RIVER BELOW ETTER FILMEN

C. ROLLEKORT TIL OLJEDEBATT

Diskuter påstanden «Norge må fortsette å sikre tilgangen til olje og videreutvikle oljevirkosomheten».

5 STK: VELDIG STERKT FOR VIDERE OLJEBORING

«OLJEFRITT LOFOTEN - PUMP OPP ALT SOM FINS»

Du er en entusiastisk person som snakker høyt til alle som vil høre på om at oljeboring må vi ha. Det gir et løft til næringslivet og vi trenger arbeidsplasser. Norge sin velferd er avhengig av olje og gass og det vil den fortsette å være!

5 STK: MODERAT FOR VIDERE OLJEBORING

«VI TRENGER FORTSATT OLJE- MEN VI MÅ TENKE PÅ MILJØ OG KLIMA»

Du vil ha fortsatt oljeboring, og du vil pumpe opp alt som er, men samtidig passe på at det ikke går utover miljø – og klima. Det gir et løft til næringslivet og vi trenger arbeidsplasser. Norge sin velferd er avhengig av olje og gass og det vil den fortsette å være!

5 STK: BÅDE FOR OG MOT

«VI MÅ HA ARBEIDSPLASSER»

Du vil ha fortsatt oljeboring, og du vil ha satsning på fornybar energi som solcellepaneler, vindmøller og bioenergi. Du er opptatt av at Norge trenger inntekt, folk må ha arbeid og både nye og gamle arbeidsplasser innen fornybar energi- og ikke fornybar energi, må vi ha.

5 STK: MOT OLJEBORING

«VERDEN MÅ HA MAT»

Du er en forsiktig type, men snakker gjerne hele tiden om et tema som du er veldig opptatt av. Du er redd for ulykker som kan skje med oljesøl i havet. Du argumenterer for at fisk og olje ikke kan leve godt sammen og ønsker ikke å åpne for oljevirkosomhet i områder som er viktig for fiskenæringen.

5 STK: SVÆRT IMOT OLJEBORING

«OLJEBORING ER FOR OLDISSER»

Du mener at oljeboring er gammeldagse greier. Det er i fornybarenergi løsningene ligger for at menneskeheten skal overleve, sier du. Du er lidenskapelig opptatt av en positiv tro på menneskers evne til å tilpasse seg utfordringer. Du er opptatt av at økende ekstremvær og global oppvarming er dagens største samfunnsproblemer, og at løsningene er å komme på nye ideer innen energi og forbruk.

Til slutt:

Diskuter hvilke menneskerettigheter som er truet for hvilke folk i filmen.